

Jani Koskinen

GERAINT JA ENID Kymriläinen kansantaru

Geraint ja Enid –
kymriläinen kansantaru

Jani Koskinen

Geraint ja Enid –
kymriläinen kansantaru

© 2023 Jani Koskinen

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-31-8380-3

Kansikuva: Teifi-joen (Afon Teifi) rantamaa lintukosteikon suojelualueella
Aberteifistä kaakkoon.

Kuvauspäivä: 27.6.2019

Kuvaaja: Jouni Koskinen

Taustaa

Tämä teos sisältää suomennokseni kymrinkielisestä kansantarusta *Geraint ac Enid* (Geraint ja Enid) tai toiselta nimeltään *Geraint fab Erbin* (Geraint Erbininpoika). Taru tunnetaan ainakin kahdesta keskiaikaisesta lähteestä, joista varhaisempi *Llyfr Gwyn Rhydderch* (Rhydderchin valkoinen kirja) on ajoitettu 1300-luvun alkupuolelle tai puoliväliin ja myöhäisempi *Llyfr Coch Hergest* (Hergestin punainen kirja) 1300- ja 1400-lukujen taitteeseen. Oma käännökseni mukailee Hergestin punaisen kirjan versiota.

Käsikirjoitusten kertomuksista on modernina aikana julkaistu nykykymrin oikeinkirjoitukseen sovitettuja ja muutenkin nykykielen puhujalle helpommin avautuvia versioita. Olen myös omassa suomennoksessani sovittanut useita henkilön- ja paikannimiä nykykymrin kannalta perustellumpaan kirjoitusasuun. Täydelliseen johdonmukaisuuteen on kuitenkin vaikea päästä, sillä joistain henkilönnimistä esiintyy jo alkuperäislähteissä useita eri variantteja ja modernisoitujakin kirjoitusasuja saattaa löytyä monta.

Jo aiemmin olen julkaissut Rhydderchin valkoisesta kirjasta ja Hergestin punaisesta kirjasta tunnetut tarut *Pwyll Pendefig Dyfed*, *Branwen ferch Llŷr*, *Manawydan fab Llŷr*, *Math fab Mathonwy*, *Breuddwyd Macsen*, *Cyfranc Lludd a Llefelys*, *Breuddwyd Rhonabwy*, *Culhwch ac Olwen*, *Iarlles y Ffynnon* ja *Peredur fab Efrog* suomennettuina teoksissa:

- 1) *Pwyll, Dyfedin ruhtinas - kymriläinen kansantaru* (Books on Demand, 2021)
- 2) *Branwen Llŷrintytär - kymriläinen kansantaru* (Books on Demand, 2022)
- 3) *Manawydan Llŷrinpoika - kymriläinen kansantaru* (Books on Demand, 2022)
- 4) *Math Mathonwynpoika - kymriläinen kansantaru* (Books on Demand, 2022)
- 5) *Macsenin uni - kymriläinen kansantaru* (Books on Demand, 2022)
- 6) *Lluddin ja Llefelysin tapaus - kymriläinen kansantaru* (Books on Demand, 2022)
- 7) *Rhonabwyn uni - kymriläinen kansantaru* (Books on Demand, 2022)
- 8) *Culhwch ja Olwen - kymriläinen kansantaru* (Books on Demand, 2022)
- 9) *Lähteen jaarlitar - kymriläinen kansantaru* (Books on Demand, 2023)
- 10) *Peredur Efrogipoika - kymriläinen kansantaru* (Books on Demand, 2023)

[Huom! Teknisistä syistä johtuen suomennokset löytyvät joistain tietokannoista kirjoitusasussa, jossa hatullisen ŷ-kirjaimen tilalla on hatuton y.]

Neljä ensin mainittua tarua muodostavat Mabinogi-tarukokoelman ytimen *Pedair Cainc y Mabinogi* (Mabinogin neljä haaraa). Laajemmassa mielessä Mabinogiin katsotaan nykyään kuuluvan myös seitsemän tai kahdeksan muuta, yhteensä siis 11–12 tarua. Näiden tarujen kanonisoitumiseen osaksi kokoelmaa vaikutti Charlotte Guestin (1812–1895) englanninnos, vaikka käännös on tietysti toissijainen suhteessa kymrinkielisiin alkuperäisteksteihin. Mabinogin neljään haaraan kuulumattomista taruista 4–5 lasketaan kuuluviksi ns. *Kotoperäisiin taruihin* (Y Chwedlau Brodorol), jotka viime kädessä juontavat juurensa Kymrinmaan suulliseen perinteeseen. Lisäksi kolme tarua, joiden yhteys Kymrinmaahan on löyhempi, tunnetaan yhdessä nimellä *Kolme ritarimaania* (Y Tair Rhamant). Geraint ja Enid on yksi näistä kolmesta.

Tarukokoelman nimi on vakiintuneimman ja esimerkiksi Kymrinmaan yliopiston sanakirjassa (Geiriadur Prifysgol Cymru) esitetyn selityksen mukaan johdos sanasta *mabin* tai *mabyn*, joka puolestaan on johdos poikaa merkitsevistä sanasta *mab*. Sanan *mabinogi* merkitys olisi näin ollen lähinnä 'poikavuodet'. Lisäksi on spekuloitu nimen mahdollisella yhteydellä kelttien Maponos-jumalaan, mutta tämä selitys ei liene yhtä varteenotettava kuin ensin mainittu. Nimi esiintyy alkuperäislähteissä useimmiten muodossa *Mabinogi*, mutta kerran myös muodossa *Mabinogion* (Mabynnogyon). Jälkimmäistä voitaisiin periaatteessa pitää monikkumuotona,

mutta nykyään sen tulkitaan olevan todennäköisesti vain kirjoitusvirhe. Kokoelman englannintaja Charlotte Guest otti kuitenkin oman käännöksensä nimeen muodon *Mabinogion*, minkä takia varsinkin englanninkielisissä yhteyksissä taruihin viitataan usein yhä tällä nimimuodolla, vaikka muoto *Mabinogi* olisi nykytietämyksen valossa suositeltavampi. Kymrinkielisissä yhteyksissä muoto *Mabinogi* on nykyään yleisimmin, joskaan ei täysin yksinomaisesti käytetty. Oma suositukseni on käyttää suomenkielisissä yhteyksissä muotoa *Mabinogi*, paitsi tietysti silloin kun viitataan nimenomaan Guestin englanninnokseen.

Ranskalainen Chrétien de Troyes kirjoitti 1100-luvulla teoksen *Érec et Enide*, jonka juoni vastaa pääpiirteissään Geraintin ja Enidin juonta. Sitä, missä taru on alun perin syntynyt, ei kuitenkaan varmuudella tiedetä.

Olen tietoisesti käyttänyt suomenoksessa sanaa *jaarlitar*, vaikka jaarlin puolisoa tavataankin kutsua meillä yleensä kreivittäreksi. Tämä suomen kieleenkin ujuttautunut käytäntö pohjautuu ennen muuta englanninkielisiin arvonimiin. Englantilaisen jaarlin (en. *earl*) puolisoa ei käytetä jaarli-sanasta johdettua titteliä, vaan tätä kutsutaan kreivittäreksi (en. *countess*). Kuitenkin kymriksi jaarlin (ky. *iarll*) puoliso on nimenomaan "jaarlitar" (ky. *iarlles*). Sanan suomentaminen kreivittäreksi olisi tuntunut kymriläiskulttuurin kuvaamiselta englantilaisten silmälasien läpi, mitä päinvastoin pyrin välttämään aina kun mahdollista.

Hallitsija Arthurista käytän alkuperäislähteen mukaisesti nimitystä keisari (ky. *ymerawdwr*), vaikka nykyisin Arthuriin viitataankin yleensä kuninkaana (ky. *brenin*).

Tarussa vilahtelee joitain paikannimiä, joista useimmat ovat yhä käytössä ja viittaavat olemassa oleviin kohteisiin. Tällaisia ovat muun muassa Kymrinmaan nykyinen pääkaupunki Caerdydd (en. *Cardiff*) sekä Wysg-joen (ky. *Afon Wysg*, en. *River Usk*) varrella sijaitseva Caerllion (en. *Caerleon*). Nykyisen Englannin puolelta mainitaan Caerloyw (en. *Gloucester*) ja Denan metsä (ky. *Fforest y Ddena*, en. *Forest of Dean*). Myös Kymrinmaan ja Englannin rajamailla virtaileva Hafren-joki (ky. *Afon Hafren*, en. *River Severn*) mainitaan. (On syytä pitää mielessä, että ennen anglosaksien valloituksia kymrin kielen esimuodon puhuma-alue kattoi nykyisen

Kymrinmaan lisäksi nykyisen Englanninkin, joten Kymrinmaa ja nykyinen Englanti olivat oikeastaan samaa kulttuuripiiriä toisin kuin nykyään.)

Käytän paikannimistä kymrinkielisiä (ja nykykymrin oikeinkirjoitukseen mukautettuja) nimimuotoja riippumatta siitä, sijaitseeko paikka nykyisen Kymrinmaan vai Englannin puolella. Kymrin kielisukulaisten kotiseutualueista käytän käännöksessäni niiden omakielisiä nimiä: Kernow (ky. *Cernyw*, en. *Cornwall*) on siis kornin kieltä ja Breizh (ky. *Llydaw*, ra. *Bretagne*) bretonia.

Geraint ja Enid

Arthurilla oli tapana pitää hoviaan Caerllionin linnassa Wysg-joen varrella. Siellä hän vietti seitsemän pääsiäistä ja viisi joulua, ja kerran hän piti siellä hoviaan helluntain aikaan. Caerllion oli nimittäin helpoimmin saavutettava paikka hänen valtakunnassaan, niin mereltä kuin maalta käsin. Ja siellä hänen luokseen kokoontuivat yhdeksän kruunattua kuningasta, jotka olivat hänen miehiään, ja niin tekivät jaarlit ja paronitkin. Nämä olivat hänen kutsuttujaan kaikissa erityisissä juhlissa, jollei mikään ylitsepääsemätön heitä estänyt. Ja kun hän piti Caerllionissa hoviaan, kolmetoista kirkkoa varattiin hänen messuihinsa. Näin ne varattiin: yksi kirkko Arthurille, tämän vasallikuninkaille ja kutsutuille, toinen kirkko [Arthurin vaimolle] Gwenhwyfarille ja tämän seuraneideille, kolmas käskynhaltijalle ja hännystelijöille, neljäs frankeille ja muille virkamiehille, ja loput yhdeksän kirkkoa yhdeksälle hovipäällikölle ja Gwalchmaille etenkin, sillä sotilaistaitojensa ylistetyn erinomaisuuden sekä aatelisen syntyperänsä vuoksi tämä oli korkea-arvoisin yhdeksästä hovipäälliköstä. Eikä kirkkoja tarvittu yhtään enempää kuin yllä kerroimme.

Glewlwyd Gafaelfawr oli Arthurin pääportinvartija, mutta hän ei hoitanut tehtävää muulloin kuin kolmen erityisen juhlan aikaan. Hänellä oli seitsemän alaista, jotka jakoivat palvelusvuoden keskenään. Nämä Arthurin vartijat olivat Gryn, Penpingion, Llaesgymyn, Gogyfwlch, Kurnau Kissansilmä (joka näki yhtä hyvin yöllä kuin päivälläkin), Drem Dremidydinpoika sekä Clust Clustfeinyddinpoika.

Helluntaitiistaina keisarin istuessa ja nauttiessa pidoista sisään linnaan tuli pitkä, punaruskeahiuksinen nuorukainen pukeutuneena paitaan ja silkkiseen päälliviittaan. Nuorukaisen kaulalta riippui kultakahvainen miekka, ja jaloissaan tällä oli córdobalaisnahasta valmistetut matalat kengät. Nuorukainen tuli Arthurin eteen ja sanoi:

"Ollos tervehditty, majesteetti!"

"Jumala antakoon sinulle hyvää", Arthur vastasi. "Olet tervetullut. Onko sinulla uutisia?"

"On, majesteetti."

"En tunnista sinua", Arthur sanoi.

"Ihmettelenpä, ettet tunnista minua. Olen metsänhoitajasi Fforest y Ddenassa, ja nimeni on Madog Twrcadarninpoika."

"Kerro asiasi."

"Kerron, majesteetti. Näin metsässä kauriin, jollaista en ole ennen nähnyt."

"Mikä siinä on sellaista, mitä et ole ennen nähnyt?"

"Se on vitivalkoinen, majesteetti. Ja kuninkaallisen julkeutensa ja ylpeytensä tähden se ei liiku minkään toisen eläimen seurassa. Tulin pyytämään neuvolta sinulta, majesteetti. Mikä on siis neuvosi?"

"Oikeinta minusta olisi mennä metsästämään se huomenna aamun sarastaessa ja antaa tänä iltana kaikille hovissa asuville ilmoitus."

Arthurin metsästyspäällikkö oli Arryfuerys, ja soiniin päällikkö oli Arelifri. Niin kaikki saivat Arelifrilta tiedon metsästyksessä. Sitten Gwenhwyfar kysyi Arthurlta:

"Majesteetti, sallitko minun huomenna lähtevän katsomaan ja kuuntelemaan kauriinmetsästystä, josta soini kertoi?"

"Sallin ilomielin", Arthur vastasi.

"Sitten lähden", Gwenhwyfar totesi.

Tämän jälkeen Gwalchmai sanoi Arthurile:

"Majesteetti. Jos tämä vaikuttaa sinusta hyvältä ajatukselta, salli kauriin kiinni saavan – oli hän sitten ratsu- tai jalkamies – leikata eläimen pää irti ja antaa se kelle hän sitten tahtookin, joko omalle rakastetulleen tai sitten toverinsa rakastetulle."

"Sallin ilomielin", Arthur vastasi, "ja nuhdeltakoon käskynhaltijaa, jolleivät kaikki ole huomenna valmiita lähtemään metsälle."

Niin he viettivät illan laulujen, viihteen, keskustelun sekä yltäkylläisten tarjoilujen merkeissä, ja kun tuli aika, kaikki menivät nukkumaan. Seuraavan päivän koittaessa he heräsivät, ja Arthur kutsui vuoteestaan huolehtivia palvelijoitaan. Nämä neljä soinia olivat portinvartija Gandwyn poika Cadyriaith, Amhren Bedwyrinpoika, Amhar Arthurinpoika sekä Gorau Custennininpoika. Ja nämä miehet tulivat Arthurin luo, tervehtivät tätä asiaankuuluvasti ja pukivat tämän. Arthur ihmetteli, ettei Gwenhwyfar ollut herännyt eikä pyörinyt vuoteessaan, jolloin miehet olisivat tahtoneet herättää tämän.

Geraint ac Enid (Geraint ja Enid) on keskiaikaisista käsikirjoituksista tunnettu kymrinkielinen kansantaru. Taru tunnetaan myös nimellä Geraint fab Erbin (Geraint Erbininpoika). Tämä kirja sisältää kertomuksen Jani Koskisen kymristä suomentamana sekä hänen kirjoittamansa taustoituksen.

Jani Koskinen (s. 1988 Kirkkonummi) on koulutukseltaan kielitieteilijä ja julkaissut useita kymrin kieleen sekä muihin kelttiläiskieliin liittyviä teoksia, muun muassa:

- * Unohda Wales, lähde Kymrinmaahan! (2020)
- * Matkaopas gaelinkieliseen Skotlantiin (2021)
- * Matkaopas iirinkieliseen Irlantiin (2021)
- * Kymri-suomi-verbisanakirja (2021)
- * Unohda Bretagne, lähde Breizhiin! (2022)

BoD

9 789523 183803